

อาณาบริเวณศึกษาอาเซียน : การประชุมวิสาขบูชาโลก 2019 เมืองฮานาม เวียดนาม
Area Studies in ASEAN Countries: Vesak International Meeting 2019,
Hanam, Vietnam

พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ*

Phrakrupisitprachanart

พระครูวิสุทธีวชิรญาณ (ภักดี)*

Phrakruvisuthivarayan (Pakdee)

พระเอกลักษณ์ อชีโต*

Phra Akkalak Achito

ลำพอง กลมกุล**

Lampong Klomkul

บทคัดย่อ

บทความนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์ตรงของการเดินทางเข้าร่วมในงานประชุมวิสาขบูชาโลก ระหว่างพฤษภาคม 2562 ที่มีการเชิญผู้นำชาวพุทธนานาชาติเข้าร่วมประชุมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเฉลิมฉลองเทศกาลวิสาขบูชาวันสำคัญของชาวพุทธทั่วโลก โดยที่ในการทำกิจกรรมในครั้งนี้เป็นการประสานร่วมกันระหว่างผู้นำชาวพุทธ โดยมีเวียดนามเป็นเจ้าภาพจัดงาน ในเดือนพฤษภาคม 2562 ผู้เขียนได้ร่วมงานและมีส่วนร่วมในการประชุมจึงได้ถอดบทเรียน การเรียนรู้ในนามนักวิจัย นักวิชาการ โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ ได้บทสรุปของการเข้าร่วมในครั้งนี้คือในเวียดนามคือ การประชาสัมพันธ์ พระพุทธศาสนา การจัดการท่องเที่ยวโดยใช้มิติทางพระพุทธศาสนา และการสร้าง

* วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

** รักษาการผู้อำนวยการส่วนงานวิจัย สารสนเทศ และบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เครือข่ายระหว่างชาวพุทธนานาชาติจากทั่วโลกร่วมกัน ซึ่งนับว่ามีคุณค่าและประโยชน์ในเชิงของการจัดการและการบริหารกิจการพระพุทธศาสนานานาชาติร่วมกัน

คำสำคัญ : อาณาบริเวณอาเซียนศึกษา, วิชาบูชาโลก, เวียดนาม

Abstract

This article was written based on the experience of attending to participate in the Vesak Day Conference during May 2019. International Buddhist leaders were invited to attend the meeting to promote and celebrate the Vesak Day that was an important day for Buddhists around the world. In doing this activity, it was a coordination between Buddhist leaders, and Vietnam was the host of the conference in May 2019. The authors took part in the work and in the meeting, so the lesson learned were conducted, and learning on behalf of researchers and scholars by using observation and interviews. Data were summarized for this participation in Vietnam and showed public relations for Buddhism, tourism management using a Buddhist dimension, and building a network between Buddhists from all over the world. This was considered to have the value and benefits of managing and administering the joint international Buddhist affairs.

Keywords: Area Studies in ASEAN Countries, International Vesak Day, Vietnam

บทนำ

จากประสบการณ์ในการเข้าร่วมประชุมวิสาขบูชาโลกครั้งที่ 16 ที่เวียดนามเป็นเจ้าภาพ ที่เมืองฮานาม โดยเริ่มแรกผู้เขียนได้ส่งสาส์นแสดงความยินดีเข้าร่วม หลังจากนั้นก็ได้ลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมงาน และมีการเดินทางไปร่วมงาน ซึ่งนับเป็นประสบการณ์ครั้งแรก ในการเดินทางเข้าร่วมครั้งแรกในการประชุมในแบบนี้ในต่างแดน นับเป็นประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับประเทศอาเซียนกับมิติเชื่อมโยงในแบบศาสนา และนับเป็นครั้ง

แรกของการเข้าร่วมประชุมวิชาการในต่างประเทศ เริ่มแรกผู้เขียนได้ส่งสาส์น เพื่อร่วมแสดงความยินดี จากนั้นจึงได้ลงทะเบียนเข้าร่วม และพยายามที่จะลงทะเบียนเพื่อเข้าร่วมเสนอบทความแต่เนื่องด้วยความจำกัดของเวลา จึงทำให้ ไม่สามารถส่งบทความได้ จึงได้ลงทะเบียนและเข้าร่วมเพื่อใช้การศึกษาเชิงพื้นที่เกี่ยวกับประเทศอาเซียนซึ่งหมายถึงเวียดนามตามกรอบของชื่อเรื่อง ที่มีเป้าหมายเพื่อการเดินทางทัศนศึกษาภายในประเทศตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ รวมทั้งทางฝ่ายจัดงานได้จัดเตรียมไว้ด้วย

CONGRATULATORY MESSAGE

Vesak Day is an important day of Buddhism and Buddhist people always celebrate this day to remind about Buddha's life. According to the UN Vesak Celebrations 2019 in Vietnam, I would like to give you a congratulation of being a host of Vesak 2019. It is a great opportunity for us as a Buddhist people to visit Vietnam and attend the Vesak Conference during the occasion of Vesak month in 2019. This occasion is not only provide the opportunity for Buddhist scholars to join in and share knowledge relating to Buddhist principles, but it also offers us as the academic scholars to bring a new idea and knowledge of Buddhism integrating with the forth industrial revolution and global education to share and discuss in order to bring out an appropriate concept that can be applied into practice for the modern age. From many previous years, I have seen and attended the conference of Vesak Day as an observer at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand. For this year, I am glad that the committee of Vesak has provided us the opportunity to write congratulatory message of this Vesak celebration. As a director of research, information and academic services division of ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand, I would like to send best wishes for a very successful conference of the UN Vesak Celebrations 2019 in Vietnam and hope to join in this event in May 2019.

Dr.Lampong Klomkul

Director of Research, Information and Academic Services Division
ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ภาพที่ 1 สาส์นที่ผู้เขียนส่งเข้าร่วมเพื่อแสดงความยินดี (ภาพ : ผู้เขียน)

ในการเดินทางได้มีการประชุมและประสานกันในหลายครั้ง ของทีมงานจนกระทั่งได้กลุ่มสมาชิกจำนวนหลายรูปคนเป็นแบบ Self-Fund Delegate หรือถูกเชิญเข้าร่วม แต่ค่าใช้จ่ายในการเดินทางผู้เข้าร่วมประชุมจ่ายเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาจากระยะทางกับค่าใช้จ่าย

แล้วคำนวณว่าไม่แตกต่างกันมากนัก มีคณะพระเถระในนามนิสิตและคณาจารย์เข้าร่วม อาทิ (1) พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ และ (2) พระเอกลักษณะ อชิโต วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม ในฐานะนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (3) พระครูกิตติวิสุทธิวัฒน์ และ (4) พระมุรินทร์ มุณีโท วัดบางโกลนใน จังหวัดสมุทรปราการ (5) พระครูวิสุทธิวงษา จันทบุรี (6) พระจิววัช วัดกำแพง จังหวัดนนทบุรี (7) พระอธิการลำไพ นรินโท วัดพุขามหวาน จังหวัดสระบุรี (8) พระพิพัฒน์พงษ์ (9) พระมหาภคธรรมาจารย์ (นรินทร์ อภิบุญโญ) ในฐานะวิปัสสนาจารย์ วัดพิชัยญาติการาม กรุงเทพมหานคร พระภิกษุทั้งหมดจำนวน 14 รูป และประกอบด้วยผู้ติดตามอีกหลายท่านที่เป็นทั้งอาจารย์ ผู้บริหาร และนิสิตในหลักสูตรปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย อาทิ ดร. ลำพอง กลมกุล ผู้อำนวยการส่วนวิจัยสารสนเทศ และบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษามจร รศ.ดร.วาสนา แก้วหล้า ผู้ประสานงานหลัก นิสิตปริญญาเอก สาขาพัฒนาสังคม และบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ รวมทั้งผู้ติดตาม รวมทั้งหมด 19 ชีวิต

การเดินทางเริ่มในเย็นของวันที่ 11 พฤษภาคม 2562 ทั้งหมด รวม 19 ชีวิต ท่านเป้าหมายเหมือนกัน คือเข้าร่วมการประชุมวิสาขบูชา ซึ่งเป็นเป้าหมายและเจตนารมณ์ของการเดินทางในครั้งนี้เพื่อการเดินทางไปร่วมงานอันสำคัญและมีความสำคัญต่อการเดินทางในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน อันเป็นกรอบและเป้าหมายของการเดินทางไกลในครั้งนี้ คือการเข้าร่วมประชุมวิสาขบูชาโลกครั้งที่ 16 ที่เมืองฮานาม ประเทศเวียดนาม

ภาพที่ 2 ภาพอาคารหอประชุมสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมกว่า 2000 คน ที่ใช้เป็นทั้งพิธีเปิดและพิธีปิดในงานประชุมวิสาขบูชาครั้งที่ 16 ที่เมืองฮานาม ประเทศเวียดนาม

ระหว่าง 12-14 พฤษภาคม 2562 (ภาพ : ผู้เขียน)

การประชุมวิสาขบูชา

ในการประชุมข้อมูลเชิงประจักษ์ที่พบเห็นได้ชัด คือ การเดินทางที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับผู้เดินทาง นิสิตผู้ร่วมเดินทางในครั้งนี้ จากข้อมูลที่ปรากฏใน Handbook for Participates ที่ให้กำหนดการในภาพรวมของการประชุมวิสาขบูชาในครั้งนี้ทั้งกำหนดการของการประชุม สถานที่พัก และข้อมูลเกี่ยวกับวัดตัมซุก สถานที่จัดงานด้วย โดยข้อมูลในภาพรวมของภาคพิธีการ กำหนดได้คือ

1.พิธีการเปิด จะมีผู้นำชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วม เช่น พระ Thich Pho Tue (The President of the National Vietnam Buddhist Sangha) สังฆราชหรือประมุขสงฆ์สูงสุดของเวียดนาม Ven.Thich Thien Nhon (The President of the National Vietnam Buddhist Sangha) ประธานสังฆสภา หรือประธานมหาเถรสมาคมของเวียดนาม มีพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ศ.ดร. ในฐานะประธาน UNDV (The President of International Council for Day of Vesak) เข้าร่วมประชุมและปาฐกถาบรรยายพิเศษ มีผู้นำชาวพุทธจากทั่วโลกที่รับเชิญมาร่วมเจริญพุทธมนต์ อ่านแถลงการณ์ เข้าร่วมประชุม เช่น Mr.Pham Binh Minh รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศในฐานะผู้แทนรัฐบาล

ภาพที่ 3 พิธีการเปิด จะมีผู้นำชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ

(ภาพ : ผู้เขียน, พฤษภาคม 2562)

2. การอ่านสาส์นจากผู้นำชาวพุทธ หรือประเทศพระพุทธศาสนา การอ่านสาส์นมีหลากหลายผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการ สังฆราชและผู้นำทางพระพุทธศาสนาจำนวนมากที่ได้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ รวมถึงการบรรยายหรือกล่าวสุนทรพจน์ อาทิ รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมในฐานะผู้แทนนายกรัฐมนตรีของประเทศเนปาล H.E.Vu

Khoan รัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศของประเทศเวียดนาม S.R.Bhatt ในนามรัฐบาลอินเดีย หลวงพ่อเชมฉัมโม (Luangpor Khemadhammo) แห่งวัดป่าสันติธรรม ประเทศอังกฤษ ลูกศิษย์หลวงพ่ocha สุภทฺโท แห่งวัดหนองป่าพง ก็มาเป็นผู้กล่าวปาฐกถาพิเศษ เป็นต้น

ภาพที่ 4 ผู้นำชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ กล่าวสุนทรพจน์ ปาฐกถา

(ภาพ : ผู้เขียน, พฤษภาคม 2562)

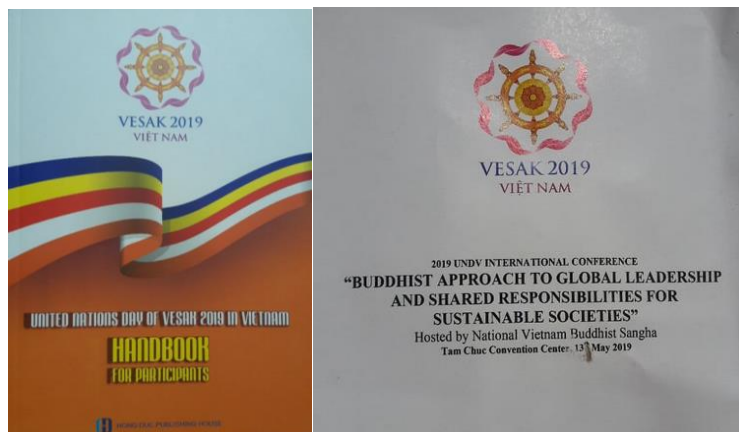
3. การแสดงหรือวัฒนธรรมโชว์ ที่สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่คณะเจ้าภาพ ได้จัดเตรียมมาเพื่อให้แขกที่มาร่วมงานได้เห็นและมีส่วนเกี่ยวข้อง ที่ประกอบด้วยแสง สีเสียง สะท้อนถึงวิถีทางศาสนา เพราะมีพระภิกษุ แม่ชีร่วมแสดง เช่น การแสดงเวียนเทียนในแบบมหายาน แต่ทั้งหมดเป็นกลืนอายุที่สะท้อนถึงความยิ่งใหญ่อลังการ รวมทั้งเป็นแบบแผนและวิถีทางศาสนาได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 5 พิธีต้อนรับ แสงสีเสียง และเวียนเทียนของผู้นำชาวพุทธจากประเทศต่าง ๆ

(ภาพ : ผู้เขียน, พฤษภาคม 2562)

4. ภาคกิจกรรม/เสวนาวิชาการ ในวันที่ 2 คือวันที่ 14 พฤษภาคม 2562 ทั้งภาคเช้าและบ่าย จะมีการประชุมเสนาองานในแต่ละประเด็น ที่ทำให้การประชุมมีสีสัน มีการจัดแสดงนิทรรศการ (Exhibition, Event) ที่เสนอแนวคิดประเด็นทางศาสนา เช่น ผู้หญิงกับศาสนา บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเวทีนานาชาติ หรือพุดง่าย ๆ ใครเสนอประเด็นไหน ประเด็นใด ตามที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอและได้พยายามกระทำเพื่อให้เกิดการศึกษาในภาพกว้าง บรรยากาศแบบวิชาการที่เห็นพระภิกษุ ชาวพุทธ ในความเป็นนานาชาติร่วมกันเสนออภิเษียง ประเด็นทางศาสนาในภาพกว้าง ถือว่าเป็นบรรยากาศของการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากพิธีการหรือการประชุมในวันแรก

ภาพที่ 6 (ขวา) Handbook for Participates และ (ซ้าย) เอกสารการประชุมสัมมนา
ในส่วนของ 2019 UNDV International Conference

(ภาพ : ผู้เขียน 20 พฤษภาคม 2562)

ภาพที่ 7 บรรยากาศการประชุมสัมมนาทางวิชาการของผู้นำชาวพุทธในแต่ละห้อง
(ภาพ : ผู้เขียน 20 พฤษภาคม 2562)

5. พิธีเวียนเทียน การเวียนเทียนมีกิจกรรมร่วม ช่วงเวียนเทียนจะมีกิจกรรม ที่เนื่องด้วยการเวียนเทียน ที่มีพิธีในภาคดังกล่าวอย่างอลังการ และเป็นที่น่าสนใจ มีการจุดเทียนจำนวนมาก ทำให้ได้บรรยากาศของการจัดเวียนเทียน ที่ประทับใจและมีบรรยากาศของความศรัทธาที่ดี ควรค่าแก่การจดจำและที่น่าประทับใจอย่างยิ่งด้วยเช่นกัน

6. พิธีปิด เป็นกิจกรรมในภาคครึ่งเช้า ของวันที่ 14 พฤษภาคม 2562 เป็นพิธีปิดที่มีการจัดพื้นที่ในอาคารเดิม ในวันแรกของการประชุม ที่มีการประดับประดา ตกแต่ง รวมทั้งมีการแสดงพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่นำชาวเวียดนามมาแต่งในชุดประจำชาติ ร่องเรืออยู่ในนามประดับอาคาร ทำให้เกิดความสวยงามเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ร่วมงานเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการมีการถ่ายรูปกันด้วยความประทับใจ

ภาพที่ 8 ผู้นำชาวพุทธกล่าวปาฐกถา กล่าวสุนทรพจน์ เช่น พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.

จากประเทศไทย Thic Nhat Tu ประธานฝ่ายจัดงานเวียดนาม

(ภาพ : ผู้เขียน 20 พฤษภาคม 2562)

7.การทัศนศึกษา เมื่อมีการประชุมเสร็จ ทางคณะผู้จัดประชุมได้จัดให้มีการทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเวียดนาม โดยกำหนดเป็นพื้นที่สำคัญของเวียดนามไว้ 3 สถานที่สำคัญ (1) ฉางอัน (2) ซาปา (3) เย็น ตู โดยคณะพวกเราได้เลือกสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ คือเย็นตู โดยในสามรายการนี้จะมีการท่องเที่ยวในแบบไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มคือ ฉางอัน และ เย็นตู แต่สำหรับซาปา มีราคาส่วนต่างที่ผู้เข้าร่วมประชุมและประสงค์เดินทางในทริปนี้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มและพวกเราได้เลือกตั้งแต่ก่อนการเดินทางมาร่วมประชุมในครั้งนี้ ผลเป็นอย่างไรสำหรับการเดินทาง คณะของพวกเราก็ได้เริ่มเดินทางทั้งหมดจำนวน 19 ชีวิตเพื่อสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเวียดนาม

เมื่อครบกรอบของการเดินทางและตามที่ทางเจ้าภาพผู้จัดงานกำหนด คณะของพวกเราก็ได้เดินทางกลับ โดยขึ้นเครื่องบินเวลาค่ำและกลับสู่ประเทศไทยโดยสวัสดิภาพในค่าคืนของวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 ที่บันทึกไว้เป็นภาพจำและความประทับใจแก่ผู้เข้าร่วมงานกับภารกิจเพื่อพระพุทธศาสนา และภารกิจเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ของชาวพุทธ

นานาชาติร่วมกัน ทั้งจะเป็นเครือข่ายในการสร้างงานและทำงานพระพุทธศาสนา จึงบันทึกไว้เป็นความทรงจำที่น่าประทับใจจากการเดินทางในครั้งนี้

ภาพที่ 9 ร่วมการสัมมนา และพบปะ Prof. Dr. Lê Mạnh Thát กรรมการจัดงาน
ในครั้งนี้ และอธิการบดี Vietnam Buddhist University

(ภาพ : ผู้เขียน 20 พฤษภาคม 2562)

องค์ความรู้จากการประชุมสัมมนาวิชาการ

1. การร่วมประชุมของผู้นำชาวพุทธในแต่ละประเทศ อาทิ ลาว ศรีลังกา พม่า ไทย เวียดนาม และกลุ่มชาวพุทธผู้ดำเนินกิจกรรมในประเทศนั้น ที่ปรากฏในประเทศต่าง ๆ อาทิ เอสโตเนีย ซิลี โดยจำแนกเป็นกลุ่มชาวพุทธในแบบเถรวาท มหายาน และวัชรยาน และกลุ่มชาวพุทธ ที่นำพระพุทธศาสนาไปในส่วนของการดำเนินกิจกรรมชุมชนชาวพุทธในแบบตนเอง ดังปรากฏในดูไบ ของกลุ่มชาวจีนจากมาเลเซีย เป็นต้น

ประสบการณ์และการเรียนรู้ จากนิสิตและคณะผู้เข้าร่วมการสัมมนา จำนวน 19 ท่านได้เข้าร่วมสังเกตการณ์และร่วมประชุมวิสาขบูชา สะท้อนคิดนำมาแบ่งปัน ซึ่งสามารถนำมาแบ่งปัน คือ

“...ความพร้อมของผู้จัดงาน หน่วยงานของรัฐ วัดและศาสนสถานของ
พระพุทธศาสนา ภาคประชาชนของการจัดงานที่มีความพร้อมและบูรณาการร่วมกันจัด
อย่างเป็นทางการและอลังการ...”

สะท้อนคิดจากนิสิต A 13 พฤษภาคม 2562

“...ความศรัทธาที่ยิ่งใหญ่ของชาวพุทธที่มาร่วมงานกันจำนวนมาก...”

สะท้อนคิดจากนิสิต B 13 พฤษภาคม 2562

“...ผู้นำชาวพุทธจากทั่วโลก

ให้ได้ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้เกิดสันติภาพในโลก...”

สะท้อนคิดจากนิสิต C 13 พฤษภาคม 2562

“...ทั้งอาหาร ที่พัก และการจัดสัมมนา ถือว่าผู้จัดงานมีความเป็นมืออาชีพในการจัดงาน ถือว่าเป็นการเข้าร่วมงานที่ทำให้เกิดความประทับใจ โดยทั้งหมดเป็นระดับโลกทั้งหมด...”

สะท้อนคิดจากนิสิต D 13 พฤษภาคม 2562

“...ทั้งอาหาร ที่พัก และการจัดสัมมนา ถือว่าผู้จัดงานมีความเป็นมืออาชีพในการจัดงาน ถือว่าเป็นการเข้าร่วมงานที่ทำให้เกิดความประทับใจ โดยทั้งหมดเป็นระดับโลกทั้งหมด...”

สะท้อนคิดจากผู้สอน A 13 พฤษภาคม 2562

ทั้งหมดเป็นประสบการณ์ร่วมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นประสบการณ์ ที่นำมาเป็นองค์ความรู้จากการถอดความรู้ พบเห็น เข้าใจสะท้อนคิดออกมา แต่ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ประสบการณ์ตรงของนิสิตที่ได้พบ และในเวลาเดียวกันประสบการณ์เหล่านั้นได้กลายเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนิสิตเอง ดังที่ได้สะท้อนคิดออกมาและผู้เขียนได้นำมาเรียบเรียงถ่ายทอดต่อดังที่เห็น

2. กลุ่มผู้นำชาวพุทธที่มีสถานะเป็นนักบวช/และไม่ใช่นักบวช ในความหมายก็คือ จากการสังเกต จะพบวิถีของความเป็นพุทธศาสนาใน 2 แบบ คือพระพุทธศาสนาในวิถีนักบวช ที่ถือวัตรปฏิบัติเพศพรตในแบบนักบวช ที่เน้นการแต่งกายและการบวชในพระพุทธศาสนา และในอีกแบบคือวิถีของการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ทำกิจกรรมในเชิงชุมชน เช่น เป็นผู้สอนพระพุทธศาสนา หรือสำนักสอนพระพุทธศาสนา (Buddhist/Meditation Center) ประหนึ่งเป็นการพบและพูดคุย หรือ

ส่วนหนึ่งทำงานในมหาวิทยาลัยที่มีการสอนพระพุทธศาสนา ดังปรากฏที่ได้พูดคุยกับ พระภิกษุชาวเอสโตเนีย ที่บวชในประเทศไทย พระภิกษุชาวรัสเซีย ที่บวชและศึกษาในประเทศไทย ที่มีแผนในการดำเนินกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนาในประเทศต้นทาง หรือ พระภิกษุชาวชิลี ที่เป็นสอนพระพุทธศาสนาสำหรับผู้สนใจและชาวพุทธในประเทศ เป็นต้น

3. กลุ่มผู้นำชาวพุทธที่เป็นสตรี ในงานจะพบนักบวช หรือชาวพุทธที่เป็นผู้นำชาวพุทธ ที่เป็นสตรีและทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่น่าสนใจ ความเป็นสตรี กับงานพระพุทธศาสนา ซึ่งในระดับชาติ คือประเทศไทย อาจมีข้อถกเถียงกันในประเด็นของความเป็นเพศนักบวชในพระพุทธศาสนาที่ยังหาข้อสรุปและแนวทางของการบริหารไม่ชัดเจน

4. พระพุทธศาสนากับความเป็นเอกภาพ หมายถึง สิ่งที่พบเห็นคือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการประชุม แต่ที่สำคัญในการประชุมนี้ ทำให้เห็นว่ามีหลากหลายของกลุ่มประเทศ ชาติพันธุ์ภาษา แต่มีความเหมือนในเรื่องของวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา แนวคิดและเจตนารมณ์ทางพระพุทธศาสนาได้ทำให้ผู้นำชาวพุทธในแต่ละประเทศ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในองค์กรวม ทั้งในเรื่องหลักการ วิถีธรรมนิยมปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตร่วมกัน

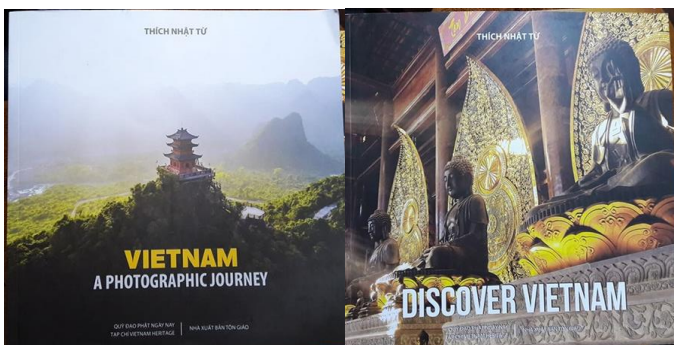
องค์ความรู้จากเอกสารประกอบการสัมมนา

เอกสารประกอบการสัมมนาถือว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของการสัมมนาโดยทางคณะผู้จัดได้จัดพิมพ์หนังสือเอกสารประกอบที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเวียดนามจำนวนหลายเล่ม ที่มีทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาเวียดนามจำนวนมาก เมื่อคณะของพวกเราลงทะเบียน ได้รับมอบหนังสือ ผู้เขียนสนใจหนังสือที่เป็นเอกสารประกอบการประชุม จึงนำหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเหล่านั้นกลับมาด้วย เป็นสารสนเทศของศูนย์อาเซียนศึกษา ตามที่ปรากฏตามภาพ เช่น *Buddhist Approach to Global Leadership and Shared Responsibilities for Sustainable Societies* (Thich Nhat Tu, Tich Doc Thein, Editor, 2019) *Buddhist Ethical Education* (Thich Nhat Tu, 2019) *Vietnam A Photographic Journey* (Thich Nhat Tu, 2019) *Discover Vietnam* (Thich Nhat Tu, 2019) เป็นต้น

ภาพที่ 10 หนังสือที่จัดแจกมอบแก่ผู้เข้าร่วมงาน ที่นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับแนวคิดทางการศึกษา และศาสตร์สมัยใหม่ (ภาพ : ผู้เขียน 16 พฤษภาคม 2562)

โดยหนังสือจากภาพ 10 จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นของการนำพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับศาสตร์สมัยใหม่ หรือองค์ความรู้การศึกษาและการอธิบายความเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา มีนักวิชาการจำนวนมากทั้งเวียดนามและนานาชาติร่วมกันเขียนในประเด็นที่ ถนัดและสนใจ เช่น Five Principle of Global Leadership โดย Ven.Tich Nhat Tu บทความเรื่อง The Issue of Exclusivism and Parochialism in Buddhist Perspective โดย Amarita Nanda บทความเรื่อง What if Buddhists Lead the World ซึ่งรวมทั้ง เล่มมีเกินกว่า 40 บทความ/เรื่องในภาคภาษาอังกฤษ รวมทั้งเล่มประมาณ 700 หน้า ปรากฏในหนังสือเรื่อง Buddhist Approach to Global Leadership and Shared Responsibilities for Sustainable Societies (Thic Nhat Tu, Tich Doc Thein, Editor, 2019) และหนังสือ Buddhist Ethical Education (Thic Nhat Tu, 2019) ที่มี ท่าน Ven.Most Thic Nhat Tu เป็นบรรณาธิการ ก็มีลักษณะใกล้เคียงกันคือมีผู้นิพนธ์ในรูป ของบทความจำนวนหลายท่านแต่เน้นประเด็นเรื่องจริยธรรมทางการศึกษา หรือการศึกษา พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม เป็นต้น

ภาพที่ 11 หนังสือที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัด Tam Chuc ที่เป็นสถานที่จัดการประชุม ในภาคภาษาอังกฤษ ที่มีภาพประกอบสวยงามพร้อมคำบรรยายในภาพรวม (ภาพ : ผู้เขียน, 26 พฤษภาคม 2562)

จากภาพหนังสือ ในเรื่อง Vietnam A Photographic Journey (Thich Nhat Tu, 2019) และหนังสือเรื่อง Discover Vietnam (Thich Nhat Tu, 2019) ที่มีท่าน Thich Nhat Tu เป็นบรรณาธิการ ที่ในหนังสือมีภาพประกอบเกี่ยวกับวัดในมุมที่หลากหลาย เป็นภาพที่สวยงาม เพียงเห็นแค่ภาพก็เป็นที่น่าสนใจและพึงใจสำหรับผู้พบเห็น เป็นเอกสารประกอบการเข้าร่วมประชุมสัมมนา นับว่ามีความสวยงามและเป็นที่น่าสนใจในภาพที่สวยงามโดยเฉพาะสถานที่จัดงานที่ถูกออกแบบให้เป็นวัด เป็นศาสนสถาน และในเวลาเดียวกันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นที่จำนวนมากภายในบริเวณของการจัดงาน อาจใช้คำว่าเมื่อจัดงานเสร็จก็ใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งในหนังสือให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาคาร สิ่งปลูกสร้างและบริเวณสถานที่จัดงานในแบบรูปภาพสวยงามยิ่ง รวมทั้งสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสถานที่ทางศาสนาจำนวนมากภายในประเทศเวียดนาม

แนวคิดที่ได้จากการประชุมสัมมนา

จากภาพลักษณ์ของการเข้าร่วมประชุมสัมมนามีประเด็นน่าสนใจหลากหลาย ประเด็นที่พบเห็นคือภาพลักษณ์ของศาสนา ชาติพันธุ์ และรัฐชาติที่ว่าด้วยเขตแดน เพราะหลายประเทศมีข้อพิพาทในเรื่องเขตแดน เช่น เวียดนามกับลาว เวียดนามกับเขมร เวียดนามกับไต้หวัน และจีน เป็นต้น แต่ทั้งหมดมีมิติของศาสนาเป็นจุดเชื่อมกันได้ หรือกรณีจีนกับไต้หวัน ที่แม้จะเป็นจีนเหมือนกันแต่มิติของเขตแดนเป็นการขัดกันในรูปแบบรัฐ

แต่ก็สามารถเชื่อมประสานได้ด้วยศาสนา ซึ่งในงานผู้เขียนพบเห็นแล้วเห็นว่าสะท้อนคิดและนำมาเป็นแนวคิดในประสบการณ์ตรงของการเดินทางร่วมประชุมในครั้งนี้ได้ คือ

1. พหุลักษณะทางศาสนา (Religious pluralism) เมื่อพบเห็นจะพบว่าทั้งหมดประกาศต่อสาธารณะว่าเป็นพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังเกตจะเห็นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ที่หมายถึง ความเป็นชาติในเชิงรัฐ ทั้งเวียดนาม ลาว กัมพูชา พม่า ไทย หรือเกาหลีทิเบต จีน ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ที่มาพร้อมกับความเป็นศาสนา เมื่อจำเพาะให้เล็กลงไป จะพบว่ามีความเป็นนิกาย หรือกลุ่มนิกายที่แตกต่างกัน สัมผัสด้วยตา คือ จะเห็นการแต่งกายทั้งแบบเถรวาท ที่มีผ้าผืนใหญ่เป็นผืนครอบ แบบเสื้อผ้ากางเกงในแบบมหายาน ที่ปรากฏในจีน วัชรยาน ที่มีผ้าและการสวมเสื้อ หรือมีนิกายในแบบเถรวาท แต่มีการนุ่งห่มที่แตกต่างไป เช่นมีเสื้อซัด้านใน สีสอดคล้องกับผ้าจีวร เป็นต้น

2. การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural Learning) เมื่อผู้เขียนร่วมและสังเกตจะเห็นจะมีความชัดเจนที่ว่า การเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนใช้กรอบคิดในความเป็นประเทศ ในการอธิบายลักษณะทางวัฒนธรรม ที่แยกออกไป เช่น เถรวาทบาลี มหายานสันสกฤต จีน เกาหลี ในแต่ละอย่างทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมภายในพระพุทธศาสนาระหว่างกัน ทำให้เห็นวัฒนธรรมการกิน ที่มีมิติเกี่ยวกับศาสนา กินเนื้อ ไม่กินเนื้อในแบบมหายานและเถรวาทที่ให้คำอธิบายที่แตกต่างกัน เช่น มหายานไม่กินเนื้อ จึงปรากฏอาหารที่นำมาเลี้ยงแขกในการประชุมส่วนใหญ่จะเป็นมังสวิรัต หรืออาหารเจ

3. การปรับตัวทางวัฒนธรรม (Cultural Adaptation) ในความหลากหลายของนิกาย และประเทศ ทำให้เกิดการปรับตัว เรียนรู้ ประหนึ่งสังเกตและเฝ้ามองพฤติกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมในตัวบุคคล เช่น เขากินอะไรอย่างไร พระวัชรยาน กินอะไรอย่างไร จับมือถือแขน ในแบบ Check Hand แบบฝรั่งหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับพระสายหรือฝ่ายเถรวาท รวมไปถึงเมื่อเข้าไปคลุกคลีและสัมผัสใกล้ชิดก็เห็นวัตรปฏิบัติ หรือวิถีปฏิบัติบางอย่างแตกต่างไป เป็นต้น

4. อัตลักษณ์ทางศาสนา (Identity in Buddhist) สิ่งที่พบเห็นจะสะท้อนอัตลักษณ์ทางศาสนา ดังปรากฏว่ามีการจีวร สีจีวร การแต่งกาย อาหารการกิน เหล่านี้เป็นอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาที่มีเอกลักษณ์และเอกภาพของตนเอง สะท้อนความหลากหลายแตกต่าง ปรากฏเป็นภาพลักษณ์และความทรงจำเกี่ยวกับความเป็นพระพุทธศาสนาแบบ

ญี่ปุ่น แบบเกาหลี แบบเวียดนาม ไทย กัมพูชา ศรีลังกาและลาว เป็นต้น อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะเป็นภาพสะท้อนความแตกต่าง ปรากฏด้วยตาเนื้อได้ชัดเจน

5. การจัดการการท่องเที่ยว (Tourist Management) จากการเข้าร่วมประชุมและภาพลักษณ์ที่เน้นภาพสวยงาม การประดับภาพที่อลังการเป็นที่ประทับใจ สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของการจัดการเชิงระบบ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้า ความเป็นเอกภาพที่คัดสรรได้ดี พร้อมสะท้อนออกมาเป็นปรากฏการณ์ที่ร่วมนำเสนอในภาพรวมทำให้เกิดเอกลักษณ์ของการจัดวางอย่างเป็นระบบ และเป็นประโยชน์ในองค์รวม เป็นสถานที่ การเข้าไปจัดการสถานที่ และการออกแบบระบบทั้งที่พัก ที่อาศัย การเดินทาง และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยการท่องเที่ยว

ดังนั้นจากภาพรวมและประสบการณ์ของการเดินทางเข้าร่วมประชุม และการทัศนศึกษาท่องเที่ยวได้สะท้อนให้เห็นถอดบทเรียนออกมาให้เป็นภาพจำและเอกลักษณ์ในเส้นทางท่องเที่ยวนับเป็นประโยชน์สำหรับการเดินทางโดยตรงและเป็นประโยชน์ที่พบได้ด้วยตาเนื้อ เป็นเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่การจดจำ จนกระทั่งกลายเป็นภาพจำในการเดินทางเวียดนามในครั้งนี้

การจัดการท่องเที่ยวแบบ Mice

ในการจัดประชุมสัมมนาครั้งนี้ มีการเชิญนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาจากทั่วโลก ที่ศึกษาและเสนอแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา โดยมีการประชุมสัมมนาและเสนอแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาในวงกว้าง

ไมซ์ (MICE) ย่อมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า (Meetings, Incentive Travel, Conventions, Exhibitions หรือบางครั้ง C หมายถึง Conferencing และ E หมายถึง Events) หมายถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุมบริษัทข้ามชาติ การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การประชุมนานาชาติ และการจัดนิทรรศการ ไมซ์เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Ha Nam Khanh Giao, le Thai Son, 2019, 363-382; ตติยาพร จารุมณีรัตน์, พรพิชญ์ พรหมศิวะพัลลภ, 2558) แต่มีความแตกต่างจากนักท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั่วไปคือ

1. มีวัตถุประสงค์ของการเดินทาง ในการประชุมสัมมนาครั้งนี้จะพบว่า การประชุมสัมมนา เข้าร่วมวิสาขบูชาโลก นับเป็นเป้าหมายของการจัดงานในครั้งนี้ หากนำแนวคิดเรื่อง Mice มาอธิบายร่วมจะพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์ จะมีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางที่เฉพาะเจาะจง ที่เกี่ยวเนื่องกับการเดินทางเพื่อร่วมประชุมบริษัท การท่องเที่ยวจากรางวัลที่ได้รับ การเข้าร่วมงานประชุมนานาชาติ หรือการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าหรือนิทรรศการนานาชาติ

2. คุณภาพของนักท่องเที่ยว ในอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) สามารถนำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพ (Quality Visitors) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศกลุ่มนี้ มีระดับการใช้จ่ายสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่วไป 3-4 เท่า หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดนี้จะพบว่า การเดินทางของผู้ร่วมงานจะมีทั้งส่วนที่เป็นผู้นำชาวพุทธ ในแต่ละประเทศที่มีชุมชนและผู้ดำเนินกิจกรรมชุมชนของตนเองในแต่ละประเทศ

3. ภาครัฐกิจ / อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง อุตสาหกรรมไมซ์ มีภาครัฐกิจ / อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องแตกต่างกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เช่น ผู้จัดงานประชุม ผู้จัดงานนิทรรศการ สถานที่จัดประชุม ศูนย์แสดงสินค้าและนิทรรศการ เป็นต้น

หากนำแนวคิดเกี่ยวกับ Mice มาใช้อธิบายเกี่ยวกับการจัดงานประชุมวิสาขะ จะสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวที่ในงานจะมีองค์ประกอบของการพบปะ (Meeting) ที่ผู้นำชาวพุทธ จากประเทศต่าง ๆ ซึ่งในการประชุมสัมมนาครั้งนี้ พบว่ามีผู้นำชาวพุทธกว่า 120 ประเทศเข้าร่วมประชุม ได้พบปะพูดคุยในภาคพิธีการ การเปิดประชุมสัมมนา พูดคุยกันในประเด็นทางพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้นำชาวพุทธ เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเครือข่ายร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมสาธิต การจัดนิทรรศการ บนพื้นที่ของการประชุมดังกล่าว จะเห็นว่า มีอาคารที่สะท้อนถึงสถาปัตยกรรมกลางแจ้ง เจดีย์ ที่มองเห็นทัศนียภาพกลางแจ้งใน 360 องศา ที่สะท้อนถึงการจัดวางและการออกแบบทางสถาปัตยกรรม ประหนึ่งเป็นภาพลักษณ์ของการจัดแสดงหมู่อาคารที่เป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม อาทิ พระพุทธรูปอวโลกิเตศวร งานแกะสลักหินทรายที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ การสะท้อนโลกทัศน์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผ่าน เป็นต้น รวมไปถึงการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มาแสดงออกเป็น Mice ซึ่งสามารถจำมาจำแนกเป็นตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ทางการจัดการการท่องเที่ยวตามแนวคิด MICE ในประเทศเวียดนาม

MICE			
M-Meeting	I- Incentive Travel	C-Conventions	E-Exhibitions, Event
อุตสาหกรรมการจัดประชุม (Meetings) เป็นการจัดการประชุมสัมมนา ฝึกอบรม	การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะโดยบริษัทหรือองค์กรเป็นผู้ออกเงินให้ เพื่อเป็นรางวัลแก่บุคลากรในบริษัทหรือองค์กรที่ทำยอดขายถึงเป้า เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน	อุตสาหกรรมการจัดประชุมนานาชาติ (Conventions) งานประชุมมีผู้เข้าร่วมจากหลากหลายประเทศ จัดโดยรัฐบาล สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานประชุมของกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน เช่นงานประชุมวิสาขาบูชาโลกนี้	อุตสาหกรรมการจัดงานแสดงสินค้า (Exhibitions/ Event) ครอบคลุมเรื่องการจัดการแสดงสินค้าในประเทศ โดยผู้จัดอาจเป็นเจ้าของประเทศนั้นๆ เช่น เป็นเวียดนาม หรือ ผู้จัดมาจากต่างประเทศก็ได้ ดังกรณีงานวิสาขาบูชาโลกเวียดนาม โดยรัฐบาลและคณะสงฆ์ร่วมเป็นเจ้าของภาพในการจัด

สรุปสะท้อนคิดถอดบทเรียน

จากภาพที่ปรากฏเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าเวียดนามในฐานะที่เป็นประเทศเกิดใหม่ภายใต้มิติทางการเมืองแห่งรัฐภายใต้ระบบการปกครองระบบคอมมิวนิสต์เมื่อ ค.ศ.1975/พ.ศ. 2518 แต่อีกนัยหนึ่งเวียดนามเป็นประเทศที่ร่ำรวยวัฒนธรรมทางศาสนาและอารยธรรม ดังปรากฏแหล่งอารยธรรมดองเชิน ดังปรากฏว่าบนเวทีจะมีการเอากลองมโหระทึก ที่เนื่องด้วยวัฒนธรรมดองเชินมาเป็นจุดเน้น รวมทั้งแหล่งอารยธรรมและศาสนา ถูกนำมาเล่าประหนึ่งเป็นวัฒนธรรมร่วม ที่ปรากฏดังปรากฏกระทั่งปัจจุบัน การจัดการ

ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา เป็นกรอบคิดหลักในการจัดการประชุมด้วย ซึ่งนอกเหนือจากการจัดการประชุมในภาคปกติ ได้มีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมงานได้เข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินกิจกรรมชุมชนเกี่ยวกับการประชุมสัมมนา ทำให้เกิดภาพลักษณ์ วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

1. ประสบการณ์ตรงของการเดินทาง นับเป็นการเดินทางครั้งแรกในประเทศเวียดนาม ที่มายังเมือง Hanam และก็นับเป็นครั้งแรกอีกเช่นกันที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมวิสาขบูชาครั้งที่ 16 ที่เวียดนามที่มีผู้นำชาวพุทธ หรือผู้ที่ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในเวทีนานาชาติ ทำให้เกิดความประทับใจ และเป็นภาพจำของผู้เขียนเองว่า พัฒนาการของพระพุทธศาสนา เครือข่ายและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จะทำให้พระพุทธศาสนามีภาพของการขยายตัวเป็นไปในทิศทางบวก อันจะเห็นได้จากการสื่อสารระหว่างศาสนา การสื่อสารระหว่างชาวพุทธด้วยกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนาในแต่ละนิกาย แต่ละประเทศนับว่าเป็นผลบวกของการขับเคลื่อนได้ดีกว่าด้วยเช่นกัน นับเป็นประสบการณ์ของการเดินทางที่ดีด้วย

2. การจัดงานในเวทีระดับนานาชาติ ที่สะท้อนให้เห็นว่า การจัดงานก็ดี การเข้าร่วมก็ดี หรือการวางระบบคนเพื่อพัฒนางานของกลุ่มคนก็ดี ทำให้เห็นว่าเวียดนามจัดงานนี้ด้วยความตั้งใจ และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศในองค์รวมโดยใช้มิติทางศาสนา และวัฒนธรรมเป็นหลักชัยในการขับเคลื่อน อันจะเห็นได้ว่าตลอดการจัดประชุม สัมมนา และการเดินทางท่องเที่ยว ล้วนนำเสนอ ซึ่งคณะของเราก็ไปยังแหล่งวัฒนธรรมทางศาสนาที่ Yen Tu หรือดูจากแผนการท่องเที่ยวก็เห็นว่า เป็นการนำเสนอวัด ศาสนา และวัฒนธรรม ธรรมชาติของเวียดนาม เป็นต้น

ดังนั้นจากประสบการณ์ของการเดินทางทั้งในส่วนของการเข้าร่วมงาน และการจัดการพาผู้เข้าร่วมประชุมทัศนศึกษาเชิงพื้นที่โดยสิ่งที่ปรากฏต่อสาธารณะคือ ภาพลักษณ์ของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ผสมผสานบูรณาการระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนเดียวกันภายใต้กรอบวัฒนธรรมทางศาสนา สู่การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในประเทศเวียดนามที่ทั้งความงามในทรัพยากรธรรมชาติ มีความละเอียดในการบูรณาการวิถีทางศาสนากับกิจกรรมเชิงสังคม

และในเวลาเดียวกันการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อรัฐและประเทศชาติในองค์รวมด้วย

เอกสารอ้างอิง

ตติยาพร จารุมณีรัตน์, พรพิชญ์ พรหมศิวะพัลลภ. (2558). ทบทวนปัจจัยและบทบาทของภาวะวิกฤติทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับอุตสาหกรรมไมซ์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 32(1), 145-169.

Ha Nam Khanh Giao,le Thai Son. (2019). Mice tourism development- Examination from the supply side in Dalat City,Vietnam. *SSRN Electronice Journal*, 5(6), 363-382.

Klomkul, L. (2019). *Congratulatory Message*. Retrieved on 20 May 2019, from <http://www.undv2019vietnam.com/en/messages/message-from-mahachulalongkornrajavidya-laya-university-thailand>

Thich Nhat Tu, Tich Doc Thein, Editor. (2019). *Buddhist Approach to Global Leadership and Shared Responsibilities for Sustainable Societies*. Ho Chi Minh: Vietnam Buddhist University.

Thich Nhat Tu, Editor. (2019). *Buddhist Ethical Education*. Ho Chi Minh : Vietnam Buddhist University.

_____. (2019). *Vietnam A Photographic Journey*. Ho Chi Minh : Vietnam Buddhist University.

_____. (2019). *Discover Vietnam*. Ho Chi Minh : Vietnam Buddhist University.

Thich Tu, Thich Thien. (2019). *Buddhist Approach to Global Leadership and Shared Responsibilities for Sustainable Societies (VIETNAM BUDDHIST UNIVERITY SERIES Book 1)*. Kindle Edition.

สัมภาษณ์พระครูกิตติวิสุทธิวัฒน์, วัดบางโกลนใน จังหวัดสมุทรปราการ, 13 พฤษภาคม 2562.

สัมภาษณ์พระมุนินทร์ มุนินโท, วัดบางโกลนใน จังหวัดสมุทรปราการ, 13 พฤษภาคม 2562.

สัมภาษณ์พระครูวิสุทธิวรญาณ, วัดป่าญาณวิสุทธาวาส จังหวัดปราจีนบุรี, 13 พฤษภาคม 2562.

สัมภาษณ์พระอธิการลำไผ่ นรินโท, วัดพุทราหวาน จังหวัดสระบุรี, 13 พฤษภาคม 2562.

สัมภาษณ์วาสนา แก้วห่อ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 13 พฤษภาคม 2562.

Interview Le Minh Tat, Rector of Vietnam Buddhist University, 15 May 2019.